

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

BERNARDA PRAZNIK

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**UČINKOVITOST SLOVENSКИH SODIŠČ IN GOSPODARSKI
KRIMINAL**

Ljubljana, september 2011

BERNARDA PRAZNIK

IZJAVA

Študentka Bernarda Praznik izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Mitje Kovača. Skladno s 1. odstavkom 21. člena o avtorskih in sorodnih pravicah, dovoljujem objavo diplomskega dela na spletnih straneh fakultete.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1. EKONOMSKI VIDIK ZLOČINA IN KAZNI.....	2
1.1 ZAKAJ NAJ EKONOMISTI ŠTUDIRAJO PRAVO?	2
1.2 EKONOMSKA TEORIJA KRIMINALNEGA VEDENJA	3
2. PODROČJE GOSPODARSKEGA KRIMINALA	4
2.1 ZNAČILNOSTI GOSPODARSKEGA KRIMINALA	4
2.2 RAZLOGI ZA PRISOTNOST GOSPODARSKEGA KRIMINALA	5
2.3 PRAVNE OSEBE KOT SUBJEKTI KAZNIVIH DEJANJ	6
2.4 KAZNIVA DEJANJA STORJENA S STRANI PRAVNIH OSEB	6
Lažni stečaj.....	7
Oškodovanje upnikov.....	8
Ustvarjanje monopolnega položaja	8
Poslovna goljufija.....	8
2.5 POSLEDICE GOSPODARSKEGA KRIMINALA.....	9
2.6 KAZNI IN VARNOSTNI UKREPI.....	10
3. ORGANIZIRANOST SLOVENSKEGA PRAVOSODNEGA SISTEMA	12
3.1 VLOGA SODSTVA V PRAVOSODNEM SISTEMU	12
3.2 NOTRANJA ORGANIZACIJA SODIŠČ	13
3.3 IZVAJANJE SODNE FUNKCIJE.....	13
4. CILJI SLOVENSKEGA PRAVOSODNEGA SISTEMA	14
4.1 MOTIVACIJSKA STRUKTURA SODNIKOV.....	15
4.2 MOTIVACIJSKI MEHANIZMI.....	16
5. STANJE SLOVENSКИH SODIŠČ	17
5.1 ŠTEVILO SODNIH ZADEV.....	17
5.2 TRAJANJE SODNIH POSTOPKOV	18

5.3	ANALIZA SODNIH ZAOSTANKOV	19
6.	PRIMERI IZBOLJŠAV	20
6.1	POVEČANJE VERJETNOSTI ODKRITJA IN OBSODBE.....	20
6.2	NAČELA PRAVOSODNEGA SISTEMA	20
6.3	SPREMEMBE V DELOVANJU SODIŠČ	21
6.4	PROBLEM POGOJNIH OBSODB	21
6.5	ALTERNATIVNE OBLIKE REŠEVANJA SPOROV	21
	SKLEP.....	22
	LITERATURA IN VIRI	23

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Trajanje sodnega postopka gospodarsko-pravnih zadev.....</i>	17
<i>Tabela 2: Gibanje števila sodnih zadev - vse zadeve brez prekrškov.....</i>	18
<i>Tabela 3: Sodni zaostanki - pregled po skupinah sodišč .....</i>	19

UVOD

Gospodarski kriminal je zelo široka in razvejana tematika, prisotna že desetletja. Zaradi neaktivnosti slovenskega pravosodnega sistema na področju preprečevanja le-tega, se danes Slovenija sooča z zahtevo po številčnih represijah in kazenskih pregonih. Posledično se v že tako kriznih časih soočamo z dodatnimi finančnimi škodami in povečevanjem nezaupanja v pravno državo.

Slovenija velja za varno državo in poleg gospodarskega kriminala nobeno področje posebej ne izstopa. Toda, zakaj izstopa in izkazuje ogromen porast prav številu kaznivih dejanj na področju gospodarskega kriminala? Zakaj govorimo o 40-odstotnem porastu številu kaznivih dejanj letno in skorajda 160-odstotnem porastu denarne škode, ki jo povzroča prisotnost te vrste kriminala?

Veliko, če ne glavno vlogo pri preprečevanju kriminala na vseh ravneh imajo sodišča, ki se zaradi naraščanja števila sodnih zadev na področju gospodarskega kriminala v zadnjih letih soočajo s sodnimi zaostanki. Preiskovanje gospodarskega kriminala je zaradi njegove zapletenosti še posebej dolgo, in tako dve leti dolg proces v Sloveniji ni ravno posebnost. Odgovornost za preštevilne sodne zaostanke pa ne leži samo na plečih sodnikov, do takšnega stanja je privedla zmes preveč birokratskega pravosodnega sistema, odvisnosti oziroma povezave ene veje oblasti z drugo in tudi iznajdljivosti obtožencev. Kljub temu, da se število sodnih zaostankov zmanjšuje in hkrati s tem povečuje tudi število rešenih zadev, pozitivna ocena še ne more pomeniti zadovoljstva. Mnenje javnosti je tako namerjeno proti slovenskemu pravosodnemu sistemu in tudi proti slovenskim gospodarstvenikom. V svoji nalogi bom preučevala povezanost obeh subjektov in učinkovitost slovenskega pravosodnega sistema, ne samo v obravnavanju kaznivih dejanj ampak tudi v preprečevanju in omejevanju le-teh.

Naloga temelji predvsem na literaturi s področja kazenske odgovornosti pravnih oseb, zaradi aktualnosti tematike pa sem imela na voljo tudi veliko število člankov, ki obravnavajo področje gospodarskega kriminala. V nalogi je poudarek na pozitivni metodi, saj predvsem opisujem sedanje stanje slovenskih sodišč in področje gospodarskega kriminala, normativni dodatek pa naloga pridobi s podajanjem predlogov za izboljšave.

Nalogo začnem z predstavitvijo povezave med pravno in ekonomsko vedo in koristi, ki jih lahko nudita ena drugi. Sledi podrobnejša predstavitev področja gospodarskega kriminala, njegovih značilnosti in vzrokov za obstoj. Nato opredelim najpogosteje storjena kazniva dejanja s strani pravnih oseb, posledice, ki jih povzroča pojav gospodarskega kriminala in kazni za storilce, kot jih določa Kazenski zakonik RS. Zaradi povezanosti med širitvijo gospodarskega kriminala in stanjem pravosodnega sistema nadaljujem z opisom slovenskih sodišč, njihove sestave, delovanja in organizacije. Po opisu ciljev pravosodnega sistema opišem dejansko stanje slovenskega pravosodja ter predstavim največji problem pravosodnih sistemov; sodne zaostanke in možne ukrepe za njihovo zmanjšanje.

1. EKONOMSKI VIDIK ZLOČINA IN KAZNI

Pravo ni logika, je izkušnja (Holmes, 1881). Posledično ekonomisti ne moremo pomembneje prispevati k razvoju prava, če le tega ne poznamo. Nedolgo nazaj so se ekonomski strokovnjaki začeli zavedati, da je učinkovita zaščita lastnine in pogodbenih pravic pomembna za gospodarski razvoj, to spoznanje pa je privedlo do tesnejše povezave med ekonomsko in pravno vedo. Ekonomisti so se začeli čedalje podrobneje seznanjati z pravnimi koncepti kot so sodni stroški, pravila stvarnega prava, pravila odgovornosti, carina, norme, javna podjetja, nevladne organizacije in še bi lahko naštevali. V začetku šestdesetih let pa se je ekonomska analiza razširila tudi na področje tradicionalnega prava, kot so stvarno, pogodbeno, pravo neposlovnih odškodninskih obveznosti, kazensko-materialno in procesno ter ustavno pravo. Ekonomska analiza prava je tako del ekonomske vede, ki analizira vzpostavljanje, strukturo, proces ter ekonomske posledice prava in pravnih institucij (Zajc, 2004, str. 8).

1.1 ZAKAJ NAJ EKONOMISTI ŠTUDIRAJO PRAVO?

Zakonodajalci se večkrat znajdejo pred dilemo o vplivih sankcij na ravnanja naslovnikov norme in pravniki so se vse do leta 1960 na to dilemo odzivali enako; z uporabo intuicije in dostopnih podatkov (Cooter & Ulen, 2005). Ekonomska analiza pa je pravni vedi omogočila dostop do znanstvene teorije, ki napoveduje učinek in posledice pravnih sankcij. Ekonomisti na sankcije gledajo kot na cene, ki jih mora storilec plačati za povzročeno škodo in predpostavljajo, da se ljudje na strožje sankcije odzovejo tako, da zmanjšajo obseg prepovedane dejavnosti. S pomočjo matematičnih teorij in empiričnih metod so ponudili proučevanje učinka cen na ravnanje subjektov oziroma učinka višine sankcije na ravnanje potencialnih storilcev kaznivih dejanj.

Pravo merilo kriminalitete je škoda, povzročena družbeni skupnosti (Beccaria, 1764). Mnogi kritiki pravnega postopka trdijo, da je le-ta po nepotrebem preveč zapleten in dolgotrajen ter zelo potraten, zato bi za ocenjevanje teh postopkov potrebovali merilo družbenih stroškov; stroškov, ki jih pravni postopek povzroči družbi. *Ekonomski cilj procesnega prava* tako vidimo v zmanjšanju vsote administrativnih stroškov in stroškov napak pravnih postopkov na najnižjo možno raven, kar je ponazorjeno v naslednji enačbi (Cooter & Ulen, 2005, str. 396):

$$SC = c_a + c(e) \quad (1)$$

SC = družbeni stroški, c_a = administrativni stroški, $c(e)$ = stroški napak

Poleg znanstvene teorije vrednotenja ponuja ekonomska analiza tudi uporaben normativni standard za ocenjevanje prava in javne politike. Ekonomika napoveduje učinke politik na učinkovitost, učinkovitost pa je za družbeno odločanje in politiko vedno relevantna vrednota, saj je vedno boljše doseči katerikoli cilj z nižjimi kot z višjimi stroški (Cooter & Ulen, 2005, str. 4).

Ekonomska analiza torej lahko ogromno prispeva pravu, ne smemo pa spregledati tudi prispevek prava k ekonomski znanosti. Ekonomisti ne dajejo poudarka pravnim institutom, kot je npr. lastnina, čeprav močno vpliva na ekonomijo. Priporočljiv pa je tudi prenos načina dela pravnikov na ekonomsko področje. Pravniki veliko svojega delovnega časa, če ne vsega namenijo reševanju praktičnih primerov in s takim načinom učenja in dela bi ekonomisti lahko določene modele lažje približali resničnosti in širši javnosti. Bistvo prava je v pravičnosti in učinkovitosti, učinkovitost pa najlažje zagotovimo z ekonomskimi instrumenti. Obe vedi imata korist od medsebojnega sodelovanja in le to bi moralo biti v prihodnosti vedno tesnejše. Ekonomska veda je spremenila naravo pravne znanosti, skupnega razumevanja pravnih pravil in institucij ter tudi pravno prakso, prav tako pa je poznavanje osnov prava za ekonomista postalo nuja in odgovoren način poslovanja.

1.2 EKONOMSKA TEORIJA KRIMINALNEGA VEDENJA

Z vidika ekonomistov kazensko pravo ne bi bilo potrebno, če bi lahko storilec kaznivega dejanja popolnoma nadomestil vse stroške, ki jih je povzročil s kaznivim dejanjem. Obstoj kazenskega prava pa je vseeno nujen zaradi ovir, ki onemogočajo popolno nadomestitev kazenske sankcije z odškodnino: *popolno nadomestilo morda ni mogoče* (npr. vrednost človeškega življenja), in tudi če je popolno nadomestilo mogoče, *mora pravo bolj ščititi pravice potencialnih žrtev kot njihove interese*. V nekaterih primerih pa je kazenska sankcija nujna tudi za zastraševanje. Cilj kazenskega prava ni postavljanje primerne cene kriminalnemu vedenju, ampak odvratanje od le-tega. Ko je cilj zastraševanje, je dejanja treba kaznovati, če pa zasledujemo cilj internalizacije, je dejanjem treba določiti ceno (Cooter, 1984).

Ena izmed glavnih predpostavk ekonomske vede je, da so subjekti v družbi racionalni ter da maksimirajo svoje zadovoljstvo. To kot posamezniki *nezavedno* počnemo vsakodnevno, tudi pri povsem običajnih opravilih, kot je na primer nakup zelenjave; prav gotovo bomo izmed mnogih izbrali tisto solato, ki nam bo vizualno najbolj privlačna, saj smo prepričani, da bomo na ta način dobili največjo vrednost za svoj denar. Na ta način lahko gledamo tudi na sprejemanje odločitev glede udejanjanja kaznivega dejanja. Torej kot posamezniki, ki svoje odločitve sprejemamo racionalno, pri razmišljanju o izvedbi kaznivega dejanja upoštevamo verjetnost odkritja in višino kazenske sankcije. Storilec kaznivega dejanja bo tako upošteval pričakovano korist kaznivega dejanja, ki je enaka protipravno pridobljeni koristi (K), od katere odšteje predvideno kazensko sankcijo (S), pomnoženo z verjetnostjo (p), da bo za dejanje prijet in obsojen. V primeru, da bi pričakovana korist kaznivega dejanja močno presežala višino sankcije (glej spodnjo enačbo), bi se tako racionalni družbeni subjekt gotovo odločil za storitev kaznivega dejanja.

$$K > p * S \quad (2)$$

K = korist, p = verjetnost obsodbe, S = višina sankcije, v primeru obsodbe

Prepričanje o tem, da se pogostost in teža kaznivih dejanj zmanjšujeta ob postavljanju bolj strogih kazenskih sankcij, je v ekonomskih krogih nekako samoumevno in logično, prav tako kot je logično, da je krivulja povpraševanja padajoča; saj potrošniki ob povišanju cene dobrine, zmanjšajo nakup le-te dobrine. Tako bo ravnal racionalni potrošnik in tako naj bi tudi vršilci kazenskih dejanj zmanjšali nezakonito dejavnost, če se jim le ta v končni fazi ne bi izplačala. Vendar pa kot lahko sklepamo po formuli (2), višanje samih sankcij nima pomena, če hkrati ne povišamo tudi same verjetnosti, da se le-ta kazniva dejanja odkrijejo in v razumnem roku tudi sankcionirajo.

2. PODROČJE GOSPODARSKEGA KRIMINALA

Pojem gospodarskega kriminala je širok in interdisciplinaren, prisoten že več desetletij in z njegovim preučevanjem se ukvarja več različnih ved. Kot najpomembnejše definicije gospodarskega kriminala vidim definicije s področja kazenskega prava. Gledano iz kazenskopravnega izhodišča se v sklopu gospodarske kriminalitete obravnavajo le dejanja, ki so prepovedana oziroma protipravna in izpolnjujejo znake kaznivega dejanja. Z vidika kazenskega prava je torej pri definiranju gospodarskega kriminala bistveno (Selinšek, 2006):

- Protipravnost dejanja oziroma napad na pravno zavarovano vrednoto ali dobrino;
- izpolnjevanje znakov kaznivega dejanja;
- povezava dejanja s kazenskopravnim pojmom gospodarske dejavnosti.

2.1 ZNAČILNOSTI GOSPODARSKEGA KRIMINALA

Gospodarski kriminal predstavlja edinstven pojav, tako po oblikah in storilcih kot tudi po posledicah. Bistvena značilnost gospodarskega kriminala je, da se izvaja na področju gospodarstva z namenom, da se pridobi nek dobiček na nezakonit način, kar se v kazenskopravni terminologiji imenuje protipravno pridobljena premoženjska korist.

Oblike gospodarske kriminalitete so številne in se zelo hitro spreminjajo. Vsaka sprememba v gospodarskem sistemu prinaša nove priložnosti in s tem nove oblike kaznivih dejanj. Oblike gospodarskega kriminala so odvisne od družbene ureditve, ekonomskih odnosov, gospodarskega položaja in gospodarskega razvoja. Kot pomembno značilnost tovrstnega kriminala lahko omenimo tudi njegovo prikritost oziroma veliko težavnost odkrivanja in dokazovanja kaznivega dejanja storilcu. Medtem ko so posledice kaznivega dejanja pri klasični kriminaliteti skorajda vedno vidne, so kazniva dejanja na gospodarskem področju večinoma opravljena kot del na videz običajnega posla, ki ga po navadi prikriva še poslovna listina. Tako se ta dejanja ali listine skrivajo v množici gospodarskih poslov in opravil in jih je brez ustreznega strokovnega znanja in preverjanja težko odkriti (Selinšek, 2006, str. 25-28). Zaradi visoke stopnje prikritosti je običajno tudi obdobje v katerem se odkrije kaznivo dejanje daljše, če do odkritja sploh pride.

Storilci kaznivih dejanj na področju gospodarskega kriminala so običajno uradne osebe in osebe, ki opravljajo gospodarsko dejavnost. Te osebe so navadno izobraženi ljudje z urejenimi življenjskimi pogoji in z ne-kriminalno preteklostjo, ki največkrat delujejo v okviru svojega delovnega mesta, pristojnosti in pooblastil (Žerjal, 1994, str. 380). Storilec navadno išče korist zase, včasih pa tudi za koga drugega (zlasti v primerih poneverb in zlorabe položaja). Gospodarski kriminal lahko delimo na *individualni* in *organizirani* gospodarski kriminal. Medtem ko je za individualne storilce značilno, da delujejo sami (obrtnik, ki za svojo storitev preveč zaračuna), lahko o organiziranem gospodarskem kriminalu govorimo, ko organizacija preko svojega vodstva in zaposlenih stori kaznivo dejanje, ki škoduje fizičnim ali pravnim osebam izven organizacije.

Kot pomembno značilnost gospodarskega kriminala lahko omenimo tudi, da se večina žrtev gospodarskega kriminala večinoma sploh ne zaveda svojega statusa, oziroma svojega primera pogosto ne more dokazati, saj položaj v družbi posameznika velikokrat pomeni tudi večjo verodostojnost. Gospodarski kriminal zajame zelo širok krog žrtev za razliko od klasičnega kriminala, tako je tudi finančna škoda, ki jo povzroča dosti večja od škode povzročene z nasiljem in kriminalom nad premoženjem. Kot prvi nazoren prikaz te trditve služijo podatki o delu policije za leto 2010, kjer je navedeno, da so storilci kaznivih dejanj povzročili za 577,3 milijonov evrov škode, od tega je 505,4 milijonov evrov škode zasluga storilcev gospodarskega kriminala (Podatki o delu policije za leto 2010, 2011, str. 4). Zgoraj navedeno dejstvo pa potrjuje tudi naslednji sklep. Pri klasičnem kriminalu je le majhen delež tistih, ki so bili žrtev nasilja. Medtem ko smo vsi vedno znova žrtve visokih cen, visokih obrestnih mer, pretiranih zavarovalnih premij in davkov, na višino katerih posredno vplivajo tudi številne oblike gospodarskega kriminala (Marjetič, 2002, str. 6).

2.2 RAZLOGI ZA PRISOTNOST GOSPODARSKEGA KRIMINALA

Kot sem že navedla, se gospodarski kriminal razlikuje od gospodarstva do gospodarstva, ki ga določajo posamezne specifične lastnosti. Posledično prav tako kot ne moremo navesti univerzalne definicije za pojem gospodarskega kriminala, prav gotovo ne moremo navesti tudi vseh razlogov, ki pripeljejo do nezakonite dejavnosti v vseh gospodarstvih. Kot temeljni razlog največ poznavalcev vidi v bistvu tržnega gospodarstva; ustvarjanju dobička. Če pa je ta koristoljubna naravnost zelo močna, lahko hkrati pomeni tudi, da je glavni cilj subjekta pridobivanje nezakonitega dobička oziroma protipravno pridobljena premoženjska korist. Drugi, bolj sociološki razlog, so spremenjene družbene vrednote. Povzročitelji gospodarskega kriminala so pripadniki višjega družbenega sloja ljudi, ki tega ne počnejo zaradi boja za preživetje. Vzroki gospodarskega kriminala tako segajo tudi v korenine družbenega sistema in so zelo zapletena kategorija. Med dejavnike, ki vplivajo na razsežnost gospodarske kriminalitete, lahko uvrstimo tudi urejenost ali neurejenost gospodarske in kazenske zakonodaje ter učinkovitost kazenskega pregona in izrekanja ter izvrševanja kazenskih sankcij za gospodarska kazniva dejanja (Zoretič, 2009). Kar ponovno potrjuje že zgoraj navedeno trditev o pomembnosti same verjetnosti odkritja in obsodbe. Torej, če predvidevamo, da so pričakovani stroški sankcije, ki so v veliki meri odvisni od verjetnosti

odkritja, nižji od koristi kaznivega dejanja, bo racionalni posameznik tako dejanje storil, kar bo posledično vodilo do večje razsežnosti gospodarske kriminalitete.

2.3 PRAVNE OSEBE KOT SUBJEKTI KAZNIVIH DEJANJ

Družbe kot pravne osebe so lahko lastniki premičnin in nepremičnin, lahko pridobivajo pravice in prevzemajo obveznosti ter lahko tožijo in so lahko tožene (Zakon o gospodarskih družbah, *Ur. l. RS*, št. 65/2009-UPB3, 83/2009 *Odl.US*: U-I-165/08-10, Up-1772/08-14, Up-379/09-8, 33/2011; v nadaljevanju ZGD-1). Za izvršena kazniva dejanja znotraj širše sfere gospodarstva so lahko odgovorne tako fizične ali pravne osebe. Običajno pa so usmerjene zoper (Selinšek, 2006, str. 34-35):

- gospodarski sistem kot celoto (nizka verjetnost v praksi);
- gospodarske subjekte (samostojni podjetniki, pravne osebe, ki na trgu opravljajo gospodarsko dejavnost);
- subjekte, ki so uporabniki blaga ali storitev iz gospodarskih dejavnosti oziroma so kako drugače povezani z gospodarstvom.

Pravno osebo lahko opredelimo kot družbeno tvorbo, ki nastopa kot samostojna civilnopravna oseba. Pravna oseba se ustanovi za doseganje ciljev, ki jih posameznik sam praviloma ne bi mogel doseči (Puharič, 2006, str. 33). Vprašanje, katera kazniva dejanja lahko storijo pravne osebe, je povezano z vprašanjem kazenske odgovornosti pravnih oseb. Stališča glede kazenske odgovornosti pravnih oseb se v različnih pravosodnih sistemih razlikujejo, od sistema *common law*¹, ki dopušča odgovornost pravnih oseb za vsa kazniva dejanja, do nizozemskega, francoskega in nemškega kazenskega zakonika, kjer so iz zakonskih besedil glede odgovornosti pravne osebe podane določene omejitve. Takšno pot je sprejel tudi slovenski Zakon o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja (*Ur. l. RS*, št. 98/2004-UPB1, 65/2008; v nadaljevanju ZOPOKD). Zakonodajalec v tem primeru sam določi, katera kazniva dejanja lahko spadajo v okvir odgovornosti pravnih oseb. Kazniva dejanja zoper gospodarstvo iz 24. poglavja Kazenskega zakonika (*Ur. l. RS*, št. 55/2008 (66/2008 popr.), 39/2009, 55/2009 *Odl.US*: U-I-73/09-19, 56/2011 *Odl.US*: U-I-262/10-18; v nadaljevanju KZ-1) so najbolj značilna kazniva dejanja, pri katerih pride v poštev kazenska odgovornost pravnih oseb. Gospodarske družbe so namreč tiste, ki pri nezakonitem izvajanju gospodarske dejavnosti dosežejo takšno raven, da je njihova kazenska odgovornost legitimna in družbeno upravičena.

2.4 KAZNIVA DEJANJA STORJENA S STRANI PRAVNIH OSEB

Ob pregledu stanja slovenskega gospodarstva zadnjih dveh let, opazimo naraščajoče število stečajev podjetij, morebiti kot posledico gospodarske krize, neuspešnega konkurenčnega boja, neprimerne vodenja, neizkušenosti menedžerjev in tudi zavestnega prispevanja nekaterih lastnikov podjetij (v nadaljevanju dolžniki) k stečaju z namenom oškodovanja

---

¹ Sistem *common law* je pravni sistem v anglo-ameriškem svetu, v katerem lahko sodniki pri reševanju zadev upoštevajo splošna pravila in standarde, ki imajo moč zakona. (Cooter & Ulen, 2005, str. X)

upnikov. In prav zadnjega izmed naštetih možnih dejavnikov za stečaj bom obravnavala v nadaljevanju.

Če se lotimo analize slovenske sodne prakse na področju dolžnikovega gospodarskega kriminala (povezane zlasti s stečaji), ugotovimo, da na tem področju močno primanjkuje sodne prakse. Ob pregledu podatkov med leti 1994 in 2005, je bilo v tem obdobju začelih 5.000 stečajev, po razpoložljivih podatkih pa ne zasledimo nobene obsodilne sodbe glede morebitnih kaznivih dejanj, povezanih s stečajem. Prva razlaga za takšno stanje je lahko, da so vsi ti stečaji posledica dolžnikove »smole« oziroma neizkušenosti, druga razlaga pa vodi do razmišljanja, da je s sistemom kot takim nekaj narobe in da je zasebni interes (interes dolžnika) pomembnejši od javnega (Varanelli, 2005).

Lažni stečaj

Kaznivo dejanje lažnega stečaja po 226. členu KZ-1 je vezano na lažni stečaj pravne osebe. Po Zakonu o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji (Uradni list RS, št. 98/2004-UPB1, 65/2008; v nadaljevanju ZPPSL) se stečajni postopek opravi nad dolžnikom, ki je dalj časa plačilno nesposoben (insolventen) ali prezadolžen. Storilec povzroči lažni stečaj z namenom, da ne bi bilo potrebno plačati obveznosti, ki jih ima do upnikov. To dejanje lahko stori pravna ali izjemoma fizična oseba, ki je po zakonu določena kot dolžnik, oziroma tista oseba, ki za lastnika upravlja premoženje. Lažni stečaj se izvede z navideznim ali dejanskim poslabšanjem premoženjskega stanja, do takšne stopnje, da postane plačilno nesposoben ali prezadolžen. Premoženjsko stanje je torej v nasprotju z dejanskim stanjem prikazano kot stanje prezadolženosti (Varanelli, 2005). Lažni stečaj postane kaznivo dejanje, ko se stečajni postopek konča s sklepom pristojnega sodišča o stečaju dolžnika. Upniki tako iz *stečajne mase* (prodaja premoženja in izterjava terjatev gospodarske družbe) pridejo le do dela poplačila svoje terjatve, lahko pa ostanejo tudi brez poplačila.

Odgovornost pravne osebe v stečaju ureja določba 6. člena ZOPOKD. Pravna oseba je odgovorna za kaznivo dejanje ne glede na to, ali je bilo storjeno pred uvedbo stečajnega postopka ali med njim, vendar se ji ne izreče kazen, temveč le odvzem premoženjske koristi ali varnostni ukrep odvzema predmetov. Enako se kaznuje, kdor povzroči stečaj ali izpolni pogoje za izbris gospodarske družbe po uradni dolžnosti brez likvidacije z namenom, da bi oškodoval upnike s tem da sebe ali drugega spravi v položaj plačilno nesposobnega, tako da; *nesmotrno troši sredstva, se čezmerno zadolžuje, pravočasno ne izterja dolgov, sklepa škodljive pogodbe, neodplačno ali navidezno prenaša premoženje na druge osebe ali na drug način zmanjšuje vrednost svojega premoženja ali premoženja oziroma podjetja, ki ga upravlja*. Če je zaradi teh dejanj nastala velika premoženjska škoda, se storilec kaznuje z zaporom od enega do osmih let.

Vredno se mi zdi omeniti še možnost *prisilne poravnave* podjetja. Tako kot stečaj, je tudi prisilna poravnava posledica gospodarskih težav družbe, toda prisilna poravnava ni znak zgoraj navedenih kaznivih dejanj. Prisilna poravnava namreč pomeni znatno zmanjšanje poplačila upnikovih terjatev, saj se obveznosti dolžnika zmanjšajo tudi do 80 odstotkov

(Varanelli, 2005). Prisilna poravnava je pravni institut s katerim se izvaja sanacija predloženega gospodarskega subjekta, in sicer pred začetkom ali v stečajnem postopku (Puharič, 2006, str. 171).

Oškodovanje upnikov

To kaznivo dejanje ureja 227. člen KZ-1 in je podobno oškodovanju upnikov pri kaznivemu dejanju stečaja, le da v tem primeru ne gre nujno za stečaj podjetja. Kaznivo dejanje se stori, ko vršilec ob zavedanju, da je gospodarska družba postala insolventna, daje prednost določenim upnikom oziroma hoče določene upnike izigrati ali jih oškodovati. Favorizirani upnik ne stori kaznivega dejanja, lahko pa napeljuje h kaznivemu dejanju. Kot je razvidno iz 227. člena KZ-1, je to kaznivo dejanje lahko storjeno na dva glavna načina:

- Favoriziranje posameznega upnika.
- Izigravanje upnikov.

Kaznivo dejanje je dokončano, ko storilec dejansko oškoduje upnike. Storilec se kaznuje z zaporom do petih let.

Ustvarjanje monopolnega položaja

Kaznivo dejanje ustvarjanja monopolnega položaja je opredeljeno v 225. členu KZ-1. *Monopolno združevanje* pomeni omejevanje konkurence in je prepovedano, razen če ni z zakonom v izjemnih primerih posebej dovoljeno. Objektivni pogoj za to kaznivo dejanje je nastanek velike premoženjske koristi za gospodarsko družbo, ki ustvari monopolen položaj, ali nastanek velike premoženjske škode za drugega, ki ga monopolen položaj prizadene. To kaznivo dejanje lahko stori le oseba, ki opravlja gospodarsko dejavnost, zato je logično, da je v primeru kršitve podana tudi kazenska odgovornost pravne osebe. Storilec se kaznuje z zaporno kaznijo do treh let.

Poslovna goljufija

Kaznivo dejanje poslovne goljufije je po 228. členu KZ-1, značilno kaznivo dejanje pravne osebe. Poslovna goljufija je posebna oblika goljufije, pri kateri je samo dejanje mogoče storiti ob sklepanju posla ali ob njegovem izvajanju. Podobno kot pri kaznivem dejanju goljufije, tudi tu storilec lažno prikazuje, da bo izpolnil obveznosti oziroma prikriva, da jih ne bo mogel izpolniti. Posledica je nastanek škode za pravno ali fizično osebo, ki nastopa kot nasprotna stranka. Če zaradi tega kaznivega dejanja nastane velika premoženjska škoda, se storilec kaznuje z zaporom od enega do desetih let.

Zgoraj so opisana predvsem kazniva dejanja, ki so po mojem mnenju najbolj aktualna in tema pogovora tudi v Sloveniji. Poleg že naštetih, se kot kazniva dejanja pravnih oseb zoper gospodarstvo štejejo tudi; goljufija na škodo Evropskih skupnosti (229. člen KZ-1), preslepitev pri pridobitvi posojila ali ugodnosti (230. člen KZ-1), preslepitev pri poslovanju z vrednostnimi papirji (231. člen KZ-1), preslepitev kupcev (232. člen KZ-1), neupravičena

uporaba tuje oznake ali modela (233. člen KZ-1), neupravičena uporaba tujega izuma ali topografije (234. člen KZ-1), ponareditev ali uničenje poslovnih listin (235. člen KZ-1), izdaja in neupravičena pridobitev poslovne skrivnosti (236. člen KZ-1), vdor v poslovni informacijski sistem (237. člen KZ-1), zloraba notranje informacije (238. člen KZ-1), zloraba trga finančnih instrumentov (239. člen KZ-1), zloraba položaja ali zaupanja pri gospodarski dejavnosti (240. člen KZ-1), nedovoljeno sprejemanje daril (241. člen KZ-1), nedovoljeno dajanje daril (242. člen KZ-1), ponarejanje denarja (243. člen KZ-1), ponarejanje in uporaba ponarejenih vrednotnic ali vrednostnih papirjev (244. člen KZ-1), pranje denarja (245. člen KZ-1), izdaja nekritega čeka in zloraba bančne ali kreditne kartice (246. člen KZ-1), uporaba ponarejene bančne, kreditne ali druge kartice (247. člen KZ-1), izdelava, pridobitev in odtujitev pripomočkov za ponarejanje (248. člen KZ-1), davčna zatajitev (249. člen KZ-1) in tihotapstvo (250. člen KZ-1).

Primere zgoraj navedenih kaznivih dejanj najdemo tudi v Sloveniji, od ustvarjanja monopolnega položaja na primeru Pivovarne Laško in Mobitela, do poskusa lažnega stečaja na primeru MIP-a. Ne moremo pa mimo številnih sodnih procesov, ki se trenutno odvijajo proti vodilnim gradbenim podjetij. Začnimo z Vegradom, kjer je bivša direktorica Hilda Tovšak med drugim obtožena nezakonite pridobitve javnega naročila, zlorabe položaja, dajanja podkupnin, prisvojitve solidarne denarja, ne-izplačevanja plač zaposlenim, neplačevanja zdravstvenih in pokojninskih prispevkov do najnovejše ovadbe zaradi goljufij pri pridobivanju evropskega denarja za gradnjo Rimskih term. Po besedah prvega moža policije Janka Gorška, gre za najobsežnejšo preiskavo letos, saj je bilo v primeru Vegrad, ob dnevu podane izjave, možno naštetih kar 45 kaznivih dejanj (Murn, 2011).

Če nadaljujemo z SCT-jem, kjer je nekdanji vodilni mož Ivan Zidar obtožen ponarejanja listin, zlorabe položaja in pravic, pranja denarja, oškodovanja družbe, nedovoljenega dajanja in sprejemanja daril, izdajanja fiktivnih računov in še bi lahko naštevali (Ropac & Predanič, 2010). V letu 2010, pa so državni tožilci vložili tudi obtožnico proti devetim fizičnim in šestim pravnim osebam, ki so v letih 2006-2009 sodelovale pri dveh najbolj razvpitih »tajkunskih« prevzemih pri nas, in sicer v že zgoraj navedenem primeru Pivovarne Laško in koprškega Istrabenza. Glavni očitek kriminalistov v teh dveh primerih je zloraba položaja za prikrit menedžerski prevzem družb, za kar je po KZ-1 zagrožena tudi zaporna kazen (Tekavec & Cvetek, 2010).

2.5 POSLEDICE GOSPODARSKEGA KRIMINALA

Gospodarski kriminal je poleg kaznivih dejanj proti premoženju (tatvine, ropi, organizirani kriminal in požigi) najpogostejša oblika kriminala. Prisotnost gospodarskega kriminala posameznikom, podjetjem in državi povzroča ogromno finančno škodo in posredne stroške, ki se jih v večini primerov ne da izmeriti. Tovrstna kazniva dejanja pa hkrati pri državljanih vzbujajo strah in odtujenost, dvigujejo zavarovalne premije in davke, povzročijo pa tudi rast nezaupanja v gospodarstvo, pravosodni sistem in državo kot celoto. Zaradi razporeditve ekonomskih dobrin na neučinkovita področja in dejavnosti ali njihovega angažiranja v

protidružbeni dejavnosti, pa se lahko bistveno zmanjša tudi količina dobrin s katerimi družba razpolaga (Podbevšek, 1993, str. 109).

Največja nevarnost, ki jo predstavlja gospodarski kriminal pa je, da se z zaslužkom pridobljenim v nezakonitih poslih financirajo zakoniti posli, s čimer se nekako širi moč in vpliv nezakonite dejavnosti, ki hkrati začne predstavljati konkurenčno prednost v primerjavi s povsem zakonitim poslovanjem.

Po besedah generalnega direktorja policije Janka Gorška je leto 2010 minilo v znamenju lastninskih prevzemov, zlorab položaja, lažnih stečajev, davčnih utaj, pranja denarja in korupcije (Felc, 2010). Gospodarski kriminal v Sloveniji trenutno s pomočjo sodelavcev na policijskih postajah zatira 166 specializiranih kriminalistov in približno 50 zaposlenih v Nacionalnem preiskovalnem uradu (v nadaljevanju NPU), kar je glede na število kaznivih dejanj bistveno premalo. Po oceni policije so storilci s kaznivimi dejanji v letu 2010 povzročili za 577,3 (v letu 2009; 278,0) milijonov evrov škode, od tega z gospodarsko kriminaliteto 505,4 (v letu 2009; 193,3) milijonov evrov (Ministrstvo za notranje zadeve, 2011). Obravnavala je 13.064 (v letu 2009; 9.259) kaznivih dejanj ali za 41,1 odstotka več kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete. Delež gospodarskega kriminala v celotni kriminaliteti se je povečal z 10,6 odstotka na 14,6 odstotka. V zadnjih desetih letih policija še ni obravnavala toliko gospodarskih kaznivih dejanj, od leta 2000 do leta 2009 je namreč povprečno obravnavala 7.448 kaznivih dejanj na leto (Ministrstvo za notranje zadeve, 2011). Med težjimi oblikami gospodarske kriminalitete se je v letu 2010 najbolj povečalo število kaznivih dejanj oškodovanja upnikov, pranja denarja in davčne utaje, med lažjimi pa med drugim število poslovnih goljufij in ponareditve ali uničenja poslovnih listin.

2.6 KAZNI IN VARNOSTNI UKREPI

V Sloveniji organi odkrivanja in pregona zadnja leta neposredno ugotavljajo vse večjo posredno in neposredno premoženjsko škodo, ki jo tovrsten kriminal povzroča, v primerjavi s preteklostjo se veča tudi protipravno pridobljena premoženjska korist osumljencev oz. storilcev tovrstnih kaznivih dejanj in dejanj "klasičnega" organiziranega kriminala. Velja pa opozoriti, da je zmanjšanje gospodarskega kriminala mogoče le ob učinkovitem nadzoru, omejevanju in preprečevanju le-tega. Tako bi država morala dati več poudarka na preventivno ravnanje, kot pa na odkrivanje že povzročene škode. Potrebno bi bilo torej vzpostaviti pogoje, ki bi preprečevali nastanek tovrstnih kaznivih dejanj; od preventivnega delovanja na področju poslovne etike do vzpostavitve nadzorstvenih mehanizmov.

Kazenski zakonik RS določa odgovornost pravnih oseb, katere so odgovorne za kaznivo dejanje, ki ga je storilec izvršil v imenu, na račun ali v korist pravne osebe. Vse premoženjske koristi, pridobljene na nezakonit način, se posamezniku in pravni osebi odvzamejo, prav tako se odvzame tudi premoženjska korist ali premoženje pravni osebi, ki ustreza premoženjski koristi, kadar storilci kaznivega dejanja ali druge osebe prenesejo nanjo za plačilo ali brezplačno, ki ne ustreza dejanski vrednosti. V slovenskem ZOPOKD so za vršilce gospodarskega kriminala predvidene tri vrste premoženjskih kazni.

Pravni osebi se lahko izreče:

1. *Denarna kazen*: ne sme biti manjša od 10.000 evrov in ne večja od 1.000.000 evrov (13. člen ZOPOKD). Če prenesemo te zneske na zgoraj navedeno formulo (2) in predvidevamo, da je verjetnost obsodbe v Sloveniji na primer 5-odstotna, korist določenega kaznivega dejanja pa 50 milijonov evrov, pridemo do naslednje ugotovitve:
 $50.000.000 > 0,05 * 1.000.000 \rightarrow 50.000.000 > 50.000$. Storilčeva korist bo torej kar 1.000-krat večja od predvidene najvišje denarne kazni, v primeru odkritja in obsodbe.
2. *Odvzem premoženja*; pravni osebi se lahko odvzame polovico ali več premoženja ali celotno premoženje, odvzem premoženja se sme izreči za kazniva dejanja, za katera je predpisana kazen pet let zapor ali hujša kazen, v primeru stečajnega postopka kot posledice izrečene kazni odvzema premoženja se upniki lahko poplačajo iz odvetega premoženja (14. člen ZOPOKD).
3. *Prenehanje pravne osebe*: če je bila dejavnost pravne osebe v celoti ali v pretežni meri izrabljena za izvršitev kaznivih dejanj, poleg prenehanja pravne osebe lahko sodišče izreče še kazen odvzema premoženja, z izrečeno kaznijo, sodišče predlaga začetek likvidacijskega postopka, iz premoženja pravne osebe, ki ji je bila izrečena kazen, se lahko poplačajo upniki. Pravni osebi pa se lahko izreče tudi prepoved udeležbe na razpisih javnega naročanja in prepoved trgovanja s finančnimi instrumenti pravne osebe na organiziranem trgu (15. člen ZOPOKD).

Hkrati pa v 16. členu KZ-1 lahko zasledimo, da mora sodišče pri odmeri kazni pravni osebi poleg splošnih pravil za odmero kazni iz 49. člena KZ-1 upoštevati tudi gospodarsko moč pravne osebe. Pri kaznivih dejanjih, za katere pa je poleg denarne kazni predpisana tudi kazen odvzema premoženja, mora sodišče pri odmeri višine denarne kazni upoštevati, da ne presega polovice premoženja pravne osebe. Po 17. členu KZ-1 pa sme sodišče pravni osebi za kaznivo dejanje izreči kazen s pogojno obsodbo namesto denarne kazni. Pogojna obsodba, obtožnica sankcionira le, če v predpisanem roku (v slovenski zakonodaji je predpisan rok 5 let od izreka pogojne kazni) spet pride navzkriž z zakonom. Ob pregledu slovenske sodne prakse, lahko opazimo, da je izrek pogojne kazni zelo pogost. Nekateri strokovnjaki menijo, da je izrek pogojne kazni dober način preprečevanja ponovnih kaznivih dejanj, medtem ko so drugi mnenja, da so pogojne kazni samo nekakšna hitra pot do zmanjšanja števila sodnih zaostankov.

Zagrožene zaporne kazni za storilce kaznivih dejanj na področju gospodarskega kriminala se gibljejo od enega do dvanajstih let. Tudi primer zaporne kazni lahko apliciramo na že prej omenjeno formulo (2) za primerjavo koristnosti in višine sankcij za kaznivo dejanje. Če predvidevamo, da za storilca kaznivega dejanja eno leto zapor predstavlja na primer 1.000.000 evrov, najvišja možna zaporna kazen v Sloveniji pa je po sedanjem KZ-1 12 let, pridemo do naslednjega zaključka;

$$K > p * S (2)$$

$$50.000.000 > 0,05 * 12.000.000$$

$$50.000.000 > 600.000$$

Koristnost za storilca, je še vedno opazno višja od zagrožene sankcije. Torej lahko sklepamo, da je najbolj optimalni način za preprečevanje oziroma vsaj omejevanje kriminalne dejavnosti na gospodarskem področju, močno povišanje možnosti odkritja in obsodbe storilcev. Vpliv na povečanje stopnje verjetnosti obsodbe pa ima pravosodni sistem, torej sodniki in tožilci ter njihovo znanje in zmožnost doseganja obsodb, o čemer bom pisala v nadaljevanju.

3. ORGANIZIRANOST SLOVENSKEGA PRAVOSODNEGA SISTEMA

Pojem pravosodja izhaja iz ustavnih določb, še jasneje pa iz zakonov, ki urejajo položaj, organizacijo in pristojnosti posameznih vrst pravosodnih organov. V Sloveniji s pojmom pravosodje razumemo sodišča, državna tožilstva, odvetništvo, notariat, državno pravobranilstvo ter organe za postopek o prekrških (Kobler, 2003). V sistem pravosodja pa ne sodi računsko sodišče, policija, družbeni pravobranilec in varuh človeških pravic. Gre torej za sistem sodišč ter drugih organov in služb, trajno povezanih z delovanjem sodne funkcije. Sodna funkcija skupaj z izvršilno in zakonodajno funkcijo sestavlja tri veje oblasti, katerih glavna naloga je skrb za pravni red v državi.

3.1 VLOGA SODSTVA V PRAVOSODNEM SISTEMU

Sodstvo ima najpomembnejšo vlogo v sistemu pravosodja. Osnovna naloga slovenskega sodstva je odločanje o pravicah in dolžnostih državljanov in obtožbah zoper njih. Poslanstvo sodne veje oblasti (2. člen Ustave RS) je v zagotavljanju pravne države ter preko ključne naloge zagotoviti vsakomur pravico do sodnega varstva, pred neodvisnim in nepristranskim sodiščem, v razumnem roku.

Ustava RS (v nadaljevanju Ustava) namreč v 1. odstavku 23. člena določa, da ima vsakdo pravico, da o njegovih pravicah in dolžnostih ter obtožbah proti njemu odloča sodišče. To pomeni, da so sodišča tisti državni organi, ki v končni fazi ne odločajo samo o pravicah ali obveznostih posameznikov in pravnih oseb, ki izvirajo iz civilnega ali kazenskega prava, temveč tudi o zakonitosti delovanja drugih državnih organov, glede na vsebino njihove dejavnosti (Kobler, 2003, str. 6). Sodstvo pa svoje naloge lahko opravlja učinkovito le če ima omogočeno delovanje v primernih pogojih. Glavna elementa primernih pogojev pa sta samostojnost in neodvisnost. Vsa sodišča v Republiki Sloveniji morajo delovati tudi v skladu z načeli ustavnosti, samostojnosti in zakonitosti.

3.2 NOTRANJA ORGANIZACIJA SODIŠČ

Po 126. Členu Ustave RS, je organizacija sodišč urejena z Zakonom o sodiščih. Ta poleg organizacije sodišč, ureja podrobneje tudi nekatera druga, v Ustavi določena vprašanja (ureditev položaja sodstva, njegove funkcije in razmerje do drugih nosilcev državne oblasti). Zakonodaja o sodstvu obsega poleg Zakona o sodiščih, ki je temelj ostalim zakonom, še nekatere druge zakone: Zakon o sodniški službi (ureja položaj sodnika), Zakon o socialnih in delovnih sodiščih (ureja njihovo organizacijo in pristojnosti), Zakon o državnem pravniškem izpitu (ureja izobraževanje za sodnika in ostale poklice v pravosodju). Sodno osebje opravlja delo, določeno z zakoni, Sodnim redom in drugimi predpisi. Vrsto in število osebja za posamezno sodišče določi minister za pravosodje po predhodnem mnenju Sodnega sveta.

Svoje pristojnosti sodišča izvršujejo v različni sestavi. Praviloma o zadevah o pristojnosti sodišča odloča sodnik posameznik, kar v celoti velja zlasti za okrajna sodišča. Na okrožnih sodiščih o posameznih zadevah odloča sodnik posameznik, razen če zakon določa, da sodišče odloča v senatu. Višja sodišča, Upravno sodišče in Vrhovno sodišče pa vedno odločajo v senatu. V *osnovnem sodnem senatu* sta poleg profesionalnega sodnika, še dva sodnika porotnika. Sodni postopek vodi predsednik senata, ki je profesionalni sodnik, pri odločanju pa imajo glasovi vseh treh članov senata enako težo.

Medtem ko so senati pri okrožnih sodiščih sestavljeni iz profesionalnih sodnikov in porotnikov, so na Višjih in na Vrhovnem sodišču senati v celoti sestavljeni iz profesionalnih sodnikov. *Profesionalni sodnik* lahko postane vsak državljan Republike Slovenije, ki je starejši od 30 let, ima diplomo Pravne fakultete in opravljen pravniški državni izpit. V tako imenovanem *velikem senatu* ali senatu petorice, ki ga sestavljata dva profesionalna sodnika in trije sodniki porotniki, pa sodišča odločajo o najtežjih kazenskih zadevah (Zakon o sodiščih, Ur. l. RS, št. 94/2007, 47/2009, 48/2009, 86/2010; v nadaljevanju Zakon o sodiščih).

V zvezi s sestavo sodišč je vredno pripomniti tudi, da Zakon o sodiščih v 52. členu sicer predvideva tudi sodelovanje državljanov pri izvajanju sodne oblasti, vendar pa porotno sojenje v smislu kot ga poznajo v nekaterih drugih sistemih (angleški in ameriški), v Sloveniji doslej s sodnimi postopkovnimi zakoni ni uvedeno. Funkcija porote v navedenih državah ni enaka funkciji naših sodnikov porotnikov. Porota odloča le o določenih vprašanjih (npr. odgovornost za dejanje, ki je pod obtožbo), medtem ko sodnik porotnik praviloma odloča o vseh vprašanjih sodnega odločanja (npr. tudi vrsta in višina kazni) (Kobler, 2003. Str. 19). V Sloveniji sodnike voli Državni zbor po predlogu Sodnega sveta. Sodni svet sestavlja 5 sodnikov, ki jih izvoli Državni zbor in 6 sodnikov, ki jih izvolijo sodniki sami. Sodniški mandat je po ustavi trajen, trajnost pa je namenjena zagotavljanju trdnosti in neodvisnosti sodniške funkcije (Ministrstvo za pravosodje, 2011).

3.3 IZVAJANJE SODNE FUNKCIJE

Funkcija sodišč je izvrševanje sodne oblasti, odvisno od pravnega področja na katerem jo izvršujejo. Način izvrševanja sodne funkcije je urejen v zakonih (Zakon o pravnem postopku, Zakon o nepravdnem postopku, Zakon o kazenskem postopku, Zakon o upravnem sporu, Zakon o izvršbi in zavarovanju).

V grobem ločimo tri različna pravna področja; civilnopravno, kazenskopravno in upravnopravno. Na *civilnopravnem področju* sodišča odločajo o sporih med dvema strankama oziroma o določenih pravnih razmerjih, ter tudi prisilno izvršujejo sodne določbe. Na *kazenskopravnem področju* sodišča vodijo predhodni kazenski postopek in odločajo o obtožbah glede kaznivih dejanj. Sodišča na tem področju svojih odločb ne izvršujejo sama temveč njihove odločbe izvršujejo tudi drugi državni organi, delno pa tudi javni zavodi. Na *upravnopravnem področju* sodišča prav tako le odločajo v sporu, in sicer v sporih o zakonitosti upravnih aktov oziroma drugih aktov ali dejanj organov državne uprave ali državnih organov, svojih odločb pa ne izvršujejo neposredno. Odločbe so dolžni izvršiti organi, ki so udeleženi v sporih tožene stranke.

4. CILJI SLOVENSKEGA PRAVOSODNEGA SISTEMA

Vsak pravosodni sistem ima svoje cilje, povezuje pa jih ambicija po maksimiranju zadovoljstva družbe kot celote. Cilji pravosodnega sistema posamezne države so definirani v dokumentih kot je ustava, zakoni in podobno.

Temeljni cilj vsakega pravosodnega sistema mora biti povečanje verjetnosti odkritja in kaznovanja storilcev kaznivih dejanj, saj je le tako dosežen tudi učinek zastraševanja morebitnih bodočih storilcev. Povečanje le-te verjetnosti pa je odvisno od znanja in zmožnosti vseh udeležencev pravosodnega sistema, policije, tožilcev in sodnikov. Povedano poenostavljeno; policija v procesu sodeluje z nadzorovanjem, tožilstvo z zahtevkom po začetku preiskave in zbiranjem dokazov, naloga sodstva pa je učinkovito in pravično sojenje. Eden od trajnih ciljev in stalnih nalog bi moral biti tudi poizkus doseganja odzivnosti zakonodajalca na ugotovljene težave pri uporabi zakonov pri sojenju: njihovo neusklajenost, nejasnost in prepogosto spreminjanje.

Ministrstvo za pravosodje RS kot svoje cilje za leto 2011 navaja naslednje:

- Povečanje učinkovitosti sodstva.
- Gospodarnejša javna poraba.
- Zagotavljanje ustreznega števila sodnikov in sodnega osebja.
- Zagotavljanje pravne varnosti.
- Zagotavljanje varnosti pri delu.
- Izobraževanje v pravosodju.
- Učinkovito mednarodno sodelovanje in mednarodna pravna pomoč.
- Izvrševanje funkcij socialne in pravne države.
- Učinkovito izvrševanje kazenskih sankcij.
- Uresničevanje projekta e-pravosodje.
- Uresničevanje sistema za vodenje kakovosti ISO 9001 : 2000.

Za doseganje ciljev vsakega sistema pa je potrebna motivacija vseh udeleženi v delovanju sistema. Torej, kaj je tisto kar motivira sodnike pri opravljanju svojega dela, kaj je njihova funkcija zadovoljstva, ter kako razložiti njihove vzorce obnašanja?

4.1 MOTIVACIJSKA STRUKTURA SODNIKOV

Sodniki so agenti prebivalcev oziroma družbe kot celote. Delovati morajo v njihovem interesu in zasledovati njihove cilje. Ker so seveda cilji sodnikov lahko drugačni kot pa cilji ljudi oziroma družbe, je potrebno, z določeno korekcijo motivacije, poistovetiti cilje sodnikov s cilji ljudi oziroma družbe kot celote (Kovač & Zajc, 2011).

Ekonomska vloga sodnika v gospodarstvu in celotni družbi, ki zna biti ena izmed njegovih najpomembnejših, je večkrat popolnoma spregledana in zanemarjena. Kljub temu da je neodvisen, visoko usposobljen in kvaliteten sodnik ključnega pomena za delovanje samega ekonomsko-gospodarskega sistema, posledično tudi ključnega pomena za doseganje gospodarske rasti in s tem tudi za povečevanje in ustvarjanje splošnega družbene blaginje.

Z izvajanjem učinkovitega pravosodja se lahko pogodbeni stranki v primeru morebitnega spora z veliko verjetnostjo zaneseta na gotovost sodnikove odločitve, in s tem posledično tudi na sam obstoj in iztožljivost njune pravice/terjatve. Takšna gotovost (in ne špekulacija) dejansko omogoča zaupanje med strankami, to zaupanje omogoča sodelovanje, to sodelovanje pomembno povečuje ekonomsko aktivnost in gospodarsko rast (alokacijska učinkovitost), kar vodi tudi do povečevanje družbene blaginje (Kovač & Zajc, 2011). Sodobna pravno-ekonomska literatura je na vprašanje o motivacijski strukturi sodnikov ponudila tri teoretične razlage (Kornhauser, 1999):

- Sodniki enostavno sledijo pravnim normam in pri tem izpolnjujejo svoje pravne obveznosti.
- Sodniki so politično motivirani in pri svojem delu zasledujejo le svoje politične želje in cilje.
- Koncept racionalnega (self-interested) sodnika, ki maksimizira svoje zadovoljstvo.

Tretji koncept, koncept sodnika, ki maksimira svoje zadovoljstvo, je v znamenitem članku o sodniškem obnašanju in delu utemeljil in opredelil ameriški profesor in sodnik Richard A. Posner (1973), danes pa jo sodobna literatura sprejema tudi kot znanstveno relevantno. Posner tako vidi sodnike kot racionalne in sebične individualiste, ki maksimirajo svoje zadovoljstvo, njihovo obnašanje pa je rezultat iz pravnega sistema izhajajočih spodbud in omejitev. Ključnega pomena pri tem je spoznanje, da so sodniki maksimatorji svojega zadovoljstva, pri čemer pa ima prav vsak sodnik svojo lastno funkcijo zadovoljstva in poizkuša s tehtanjem različnih elementov (ki mu prinašajo različno stopnjo zadovoljstva) to funkcijo maksimirati. V Sloveniji vzpostavljeni sodni sistem je po svoji naravi in delovanju tipičen birokratski sistem, kjer državljani zaradi problema asimetričnih informacij in velikih stroškov nadzora (transakcijski stroški) enostavno ne morejo učinkovito nadzorovati obnašanja in delovanja sodnikov. Sodnik bo tako spodbujen k oportunističnemu obnašanju takrat, ko so stroški odkrivanja sodnikovega izogibanja (S_0), večji od pričakovanih koristi (P_k), ki bi izhajale iz preprečevanja takšnega izogibanja. Stroški odkrivanja pa vsebujejo dva vidika in sicer (Kovač & Zajc, 2011):

- Ocenjevanje resnične kakovosti in učinkovitosti dela sodnikov je povezano z visokimi stroški.
- Dejanski produkt je pri sodnikih izredno težko merljiv, saj ne gre za delovno intenzivno panogo.

4.2 MOTIVACIJSKI MEHANIZMI

Glavni motivacijski mehanizmi, ki vplivajo na delovanje sodnikov se v ekonomskem žargonu imenujejo korenčki (nagrade) in palice (sankcije). Prva, skorajda očitna nagrada se izrazi v finančnem nadomestilu, torej s hkrati s povečanjem sodnikove plače naj bi se povečala tudi sodnikova motivacija za kvalitetno opravljanje njegovega dela. Natančna pravno-ekonomska analiza pa razkrije, da temu ni vedno tako ter da je ta mehanizem v sodniškem poklicu nedelujoč. Razlog leži v oportunističnem obnašanju sodnikov, sodniki bodo tako z željo po maksimiranju svojega zadovoljstva z veseljem sprejeli višjo plačo, to pa ne bi nujno vodilo do povečanja njihove produktivnosti. Seveda pa ne moremo pričakovati, da bodo sodniki zadovoljni s kakršnokoli plačo, znak za prenizke plače v sodstvu so lahko tudi opazni premiki iz položaja sodnika v odvetniške vode.

Druga spodbuda oziroma nagrada (korenček), ki bi znala spodbuditi in povečati produktivnost sodnikov, bi lahko bila možnost napredovanja. Pravno-ekonomska literatura je prišla do pomembnih empiričnih dokazov, da možnost napredovanja motivira ameriške, angleške, japonske, novo zelandске in celo nemške sodnike k izboljšani produktivnosti in učinkovitosti njihovega dela. Za učinkovit motivacijski mehanizem se je pokazal tudi sodnikov ugled in sloves, tako med kolegi v pravni stroki, kot tudi spoštovanje s strani družbenega okolja, ki jih obkroža. Še poslednji v vrsti tako imenovanih korenčkov, ki povečujejo motivacijo sodnikov pa je skrb sodnikov za njihovo zapuščino, vpliv in sled, ki jo bodo pustili v pravni znanosti (Kovač & Zajc, 2011).

Ekonomska analiza prava pa poleg motivacije s pomočjo nagrajevanja, pozna tudi motivacijo s pomočjo predvidenih sankcij, v primeru da delo ni opravljeno v skladu s pričakovanji (palice), kot na primer: odvzem ali omejitev mandata na določena obdobja, enostranska odpoved delovnega razmerja zaradi nedoseganja postavljenih standardov, odpuščanja, disciplinski postopki, kazenska in odškodninska odgovornost, grožnje z kazenskimi postopki in podobno. Uporaba palice bi bila v primeru sodnikov zaradi problemov asimetričnih informacij, visokih stroškov nadzora in drage preverljivosti kvalitete in truda pri odločanju preprosto povezana z velikimi stroški, negativnimi zunanji učinki in zato tudi ekonomsko neučinkovita. Prednost uporabe sankcij pa De Geest in Dari-Mattiacci ponazorita z dejstvom, da palica takrat, ko sodnik deluje v skladu z željami državljana, enostavno ni uporabljena in jo tako lahko državljan uporabi še poljubno-krat (multiplikativni učinek grožnje) dokler enkrat te palice dejansko ne uporabi. Po drugi strani pa mora biti nagrada (korenček) zato, da bi sploh imela motivacijski učinek, vsakokrat dana in se tako z prvo uporabo tudi dokončno porabi, za razliko od sankcij, ki so uporabljene samo ob kršitvah predpisanih norm in tako ne povzročajo konstantnih stroškov, ki bi se z večjim številom zadev še povečevali.

Povedano drugače, palice so uporabljene takrat, ko pride do kršitve s strani sodnika, medtem, ko so korenčki uporabljani takrat kadar sodnik deluje v skladu z željami državljanov. Kar bi posledično pomenilo, da bi potrebovali velike količine sredstev, če bi hoteli sodnike nagraditi za vsako pravilno odločitev, ki bi jo sprejeli, še posebej, ker predvidevamo, da je njihov cilj in namen sprejemanje pravih odločitev ne pa napačnih. Nagrajevanje s pomočjo tako imenovanih korenčkov, bi torej bilo smiselno, če bi določeni sodniki svoje delo opravljali nadpovprečno učinkovito in kvalitetno.

5. STANJE SLOVENSКИH SODIŠČ

Večina sodnih sistemov po svetu se sooča z sodnimi zaostanki, neučinkovitimi in predolgimi sodnimi procesi, ki povzročajo nezadovoljstvo njihovih državljanov in s temi problemi se soočamo tudi v Sloveniji. Če slovensko pravosodje primerjamo z ostalimi sistemi po svetu, ugotovimo, da je dokaj neučinkovito (Kovač & Zajc, 2011). Preden pa začnemo z analizo sodnih zaostankov v Slovenji, jih moramo opredeliti. V statističnem smislu so *sodni zaostanki* nerešeni sodni spisi na posameznem sodišču, katerih število presega polovico povprečnega letnega pripada zadev na posameznem sodišču iz območja Republike Slovenije. V vsebinskem pogledu, ki ga določa 50. člen Sodnega reda (Uradni list RS, št. 17/1995), pa so sodni zaostanki nerešeni sodni spisi na posameznem sodišču, ki se na tem sodišču nahajajo dlje časa (gre za zadeve na prvi stopnji sodišč splošne pristojnosti).

5.1 ŠTEVILO SODNIH ZADEV

Število pravnih zadev na področju gospodarskega kriminala v zadnjih letih narašča, zaradi večjega pripada zadev, pa se sodišča soočajo tudi z čedalje številčnejšimi sodnimi zaostanki. Konec leta 2008 je bilo nerešenih zadev na področju gospodarske kriminalitete 9.992, konec leta 2009 jih je bilo 13.360, konec leta 2010 pa se je njihovo število povzpelo na 16.807 (Vrhovno sodišče, 2011).

Tabela 1: Trajanje sodnega postopka gospodarsko-pravnih zadev

Trajanje postopka in delež rešenih zadev (v %) v navedenem času						
Leto	do 3 mesece	od 3-6 mesecev	od 6-12 mesecev	Skupaj do 1 leta	od 1-3 let	nad 3 leta
2000	5,3	5,0	8,9	19,2	44,2	36,7
2001	8,5	9,6	11,5	29,6	42,5	27,9
2002	11,9	10,9	13,7	36,5	45,8	17,8
2003	13,3	15,7	18,0	47,0	40,0	13,0
2004	14,5	15,9	21,5	51,9	28,4	19,7
2005	13,3	14,1	23,2	50,6	33,6	15,7
2006	12,0	12,9	18,0	42,9	38,6	18,5
2007	8,3	11,6	25,8	45,7	46,4	7,9
2008	17,4	14,4	19,0	50,7	39,8	9,5
2009	22,1	20,3	19,4	61,8	29,4	8,8
2010	18,5	22,5	26,1	67,1	27,8	5,1

Vir: Vrhovno sodišče RS, Letno poročilo Vrhovnega sodišča 2010,2011. Str. 103, tabela 54.

Kot je razvidno iz spodnje tabele, število zadev narašča tudi na ostalih področjih, le v dosti manjši meri. Sodišča so v letu 2010 prejela 874.335 novih zadev (6,1% več kot leta 2009), tako da so z nerešenimi zadevami iz preteklih let skupaj imeli 1.299.971 zadev. Rešenih je bilo 886.573 zadev (7,4% več kot v letu 2009), na koncu leta pa je ostalo 413.369 nerešenih zadev (2,9% manj kot v letu 2009). Medtem ko se je na gospodarsko-pravnem področju število nerešenih zadev povečalo za kar 143,8 odstotka (Vrhovno sodišče, 2011).

Tabela 2: Gibanje števila sodnih zadev - vse zadeve brez prekrškov

VSE ZADEVE	1998	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2010 1998	2010 2009
NOVE ZADEVE	586.740	620.345	648.806	637.964	681.069	824.319	874.335	49,0%	6,1%
VRHOVNO SOD.	2.874	4.783	5.158	5.069	5.330	4.569	4.196	46,0%	-8,2%
VIŠJA SODIŠČA	19.599	25.552	27.461	25.899	26.077	26.510	27.739	41,5%	4,6%
OKROŽNA SOD.	93.276	124.303	127.815	126.767	116.101	134.829	140.900	51,1%	4,5%
OKRAJNA SOD.	455.426	446.251	466.824	461.174	511.452	640.487	683.878	50,2%	6,8%
UPRAVNO SOD.	3.751	7.008	7.929	6.848	6.516	5.877	5.578	48,7%	-5,1%
VIŠJE D.S.SOD.	2.029	2.540	2.706	2.568	2.495	1.998	2.091	3,1%	4,7%
DEL. in SOC. SOD.	9.785	9.908	10.913	9.639	13.098	10.049	9.953	1,7%	-1,0%
REŠENE ZADEVE	509.409	662.840	669.748	653.618	713.009	825.399	886.573	74,0%	7,4%
VRHOVNO SOD.	3.192	4.583	4.644	4.748	5.589	5.301	5.170	62,0%	-2,5%
VIŠJA SODIŠČA	17.264	27.435	28.566	27.676	27.818	26.939	26.900	55,8%	-0,1%
OKROŽNA SOD.	97.089	125.824	127.027	130.730	118.042	131.675	137.669	41,8%	4,6%
OKRAJNA SOD.	379.312	484.223	487.701	469.659	541.831	642.227	697.342	74,3%	2,9%
UPRAVNO SOD.	1.670	6.686	7.745	7.321	7.183	7.082	6.332	279,2%	-10,6%
VIŠJE D.S. SOD.	2.040	2.699	2.970	3.003	2.703	2.621	2.193	7,5%	-16,3%
DEL. in SOC. SOD.	8.842	11.390	11.095	10.481	9.843	9.554	10.967	24,0%	14,8%
NEREŠENE ZADEVE	597.587	524.016	503.140	491.757	459.256	425.636	413.369	-30,8%	-2,9%
VRHOVNO SOD.	3.597	4.476	4.985	5.314	5.054	4.340	3.366	-6,4%	-22,4%
VIŠJA SODIŠČA	7.569	11.210	10.104	8.312	6.586	6.160	6.982	-7,8%	13,3%
OKROŽNA SOD.	76.156	43.290	44.063	40.031	38.077	41.145	44.933	-41,0%	9,2%
OKRAJNA SOD.	473.065	449.538	428.737	424.852	393.911	359.694	345.659	-26,9%	-3,9%
UPRAVNO SOD.	5.917	5.285	5.446	4.974	4.307	3.102	2.348	-60,3%	-24,3%
VIŠJE D.S. SOD.	2.658	2.224	1.960	1.468	1.261	638	538	-79,8%	-15,7%
DEL. in SOC. SOD.	28.625	7.993	7.845	6.806	10.060	10.557	9.543	-66,7%	-9,6%

Vir: Ministrstvo za pravosodje, Sodna statistika 2010, 2011. Str. 25, tabela 19.

5.2 TRAJANJE SODNIH POSTOPKOV

Število nerešenih zadev, je le eden od pokazateljev stanja, še bolj pomemben pa je čas, ki je potreben za rešitev zadeve. Vsaka vrsta sodnega postopka ima določen časovni termin, v katerem se naj bi zadeva rešila. Prekoračitev tega termina, pomeni sodni zaostanek.

Na Vrhovnem sodišču, se kot sodni zaostanek štejejo vse zadeve starejše od 6 mesecev, na Upravnem sodišču, v postopkih upravnih sporov, zadeve starejše od 18 mesecev, na Višjem delovnem in socialnem sodišču za postopke s pritožbo v delovnih in socialnih zadevah na 2. stopnji starejše od 6 mesecev in na delovnih in socialnem sodišču, zadeve v delovnih in socialnih sporih starejše od 18 mesecev. V številu zadev sodnega zaostanka, so upoštevane tudi zadeve, v katerih je prišlo do ponovnega odločanja in s tem do prepolovitve roka (2. odstavek 50. člena Sodnega reda).

Tabela 3: Sodni zaostanki - pregled po skupinah sodišč

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Okrajna sodišča	305.937	293.355	287.928	277.759	274.553	263.737	215.882	220.921
Okrožna sodišča	15.081	14.912	15.222	13.785	13.050	11.742	14.338	24.275
Višja sodišča	6.109	6.617	5.518	3.832	2.421	853	242	326
Vsi zaostanki	327.127	314.884	308.668	295.376	290.024	276.332	230.462	245.522

Vir: Ministrstvo za pravosodje, Sodna statistika 2010, 2011. Str. 179, tabela 305.

Iz tabele je razvidno, da se število prejetih zadev zmanjšuje z višino pristojnosti sodišč. Tako, največ zadev obravnavajo okrajna sodišča, sledijo jim okrožna, zatem pa višja sodišča. Posledično je tudi število sodnih zaostankov daleč najvišje na okrajnih sodiščih. Po podatkih iz tabele lahko razberemo tudi skorajda konstantni upad števila sodnih zaostankov.

5.3 ANALIZA SODNIH ZAOSTANKOV

V letu 2003 sta tako vlada in Vrhovno sodišče navedla sedem razlogov za sodne zaostanke, in sicer: zahtevne zakonske in organizacijske izvedbe ustavnega načela delitve oblasti; reorganizacijo slovenskega sodstva v letih 1994-1995; zmanjšanje storilnosti v letu pred in po reorganizaciji; nezadostna pozornost pri spremljanju statističnih gibanj; povečana fluktuacija sodnikov; neustrezna odzivnost na razpisana sodniška mesta in družbene spremembe (Vehovar, 2004).

Glede zmanjšanja števila sodnih zaostankov je bil leta 2005 sprejet tudi projekt Lukenda, cilj katerega je bil manj nerešenih zadev na sodiščih, kot je polovica letnega pripada zadev, do 31.12.2010. Razlogi za nedoseganje cilja so različni, število obravnavanih zadev je močno naraslo, s spremembami Sodnega reda, ki so stopile v veljavo 1.1.2009, pa se je tudi merilo sodnega zaostanka močno zaostrilo, saj se je v večini primerov termin v katerem se naj bi zadeva rešila, skrajšal za dve tretjini ali prepolovil. Ob tako kratkih predvidenih terminih se zadeva tudi ob optimalnem reševanju, težko zaključi pred pretekom roka in se šteje kot sodni zaostanek.

Zakonodaja, sodstvo in pravna zavest, predstavljajo delovanje pravne države in hkrati delovanje demokracije znotraj države. Neobstoje pravne zavesti vpliva neposredno na slabo in nekonsistentno zakonodajo, ta na neučinkovitost sodstva in ta na neobstoje pravne zavesti in krog je tako zaključen (Berdan, 1997, str. 770-784). Za prekinitev tako imenovanega vrtenja v krogu, bi bilo torej potrebno začeti graditi na pravni zavesti. *Pravna zavest* pa se po Cerarju (2006), kaže v pretežno razumskem prepričanju o tem, da je pravo nujna in pomembna sestavina družbenega sobivanja.

6. PRIMERI IZBOLJŠAV

Celoten postopek rešitve pogodbenih sporov, skupaj z izvršilnim postopkom traja v Sloveniji 1290 dni. To je malo manj kot v Šri Lanki (1318 dni) in več kot v Pakistanu (976 dni), vendar veliko več kot v Franciji (331 dni), Veliki Britaniji (399 dni) in ZDA (300 dni) (Kovač & Zajc, 2011). Ob teh podatkih, se zagotovo lahko zamislimo, zakaj nam ne uspe doseči vsaj približkov naših ciljev. Glavni razlog je gotovo v tem, da je prvi korak k uspešnosti, postavljanje realnih in dosegljivih ciljev.

6.1 POVEČANJE VERJETNOSTI ODKRITJA IN OBSODBE

Kot sem v nalogi že poudarila, vrednost sankcij za storilce kaznivega dejanja nima velikega pomena, če je verjetnost odkritja in obsodbe skorajda ničelna. Torej je prva in poglobljena sprememba, ki jo naš pravosodni sistem potrebuje, povečanje stopnje verjetnosti za kaznovanje storilcev, saj bo le tako deloval preventivno. Za uresničitev te ideje je potrebno veliko udejstvovanja na mnogih področjih, predvsem pa je potrebno delati na povečanju zmožnosti, znanja in praktičnih izkušenj vseh udeležencev. Ko bomo dosegli zadovoljivo verjetnost odkritja in obsodbe storilcev, lahko sledijo še preostale potrebne spremembe, katere navajam v nadaljevanju.

6.2 NAČELA PRAVOSODNEGA SISTEMA

Pravosodni sistem bi se moral poleg načel ustavnosti, zakonitosti in neodvisnosti držati tudi nekaterih drugih načel, med katera spadajo čim bolj *ažurna intervencija sodišč med posameznimi fazami postopka, stalni nadzor sodišča nad postopkom, zagotovljen datum obravnave in restriktivna politika prelaganja obravnave, določitev časovnih standardov oziroma rokov za posamezne vrste dejanj, uveljavljanje alternativnih oblik reševanja sporov in uveljavljanje načela spremljanja, merjenja in analiziranja rezultatov* (Ministrstvo za pravosodje, 2006). Sodišča naj bi torej uvedla statistične službe, ki spremljale, merile in analizirale rezultate ter tako omogočale sodiščem hitrejše prilagajanje sprotnim razmeram.

6.3 SPREMEMBE V DELOVANJU SODIŠČ

V sodelovanju z ministrstvom za pravosodje in sodnim svetom bi bilo potrebno pripraviti model za merjenje delovne obremenjenosti sodišč, ki bo osnova za vsako letni kadrovski načrt in proračunsko planiranje. Pripraviti je treba tudi analize ustreznosti kadrovske zasedbe posameznih sodišč glede na število zadev, ki jih obravnavajo.

Pomembno je tudi zagotavljanje ustreznih prostorov v skladu s strategijo prostorskega razvoja pravosodnega sistema, saj sodišča še vedno ne poslujejo na eni sami lokaciji. Velik problem slovenskega pravosodnega sistema je tudi trajni sodniški mandat, saj so prepričani, da zaradi neomejenosti oziroma brezpogojnosti ostajanja na sodniškem stolčku, sodniki prav gotovo niso tako motivirani kot bi lahko bili. Preučiti in urediti bi bilo potrebno tudi civilno odgovornosti sodnika (ne le kazensko) za škodo nastalo ob opravljanju sodniškega dela.

6.4 PROBLEM POGOJNIH OBSODB

Pravosodni sistemi, ki pogojno kazen obravnavajo kot posebni del kazenskih sankcij so redki, med njimi je tudi slovenski. S pogojno obsodbo je mogoče storilcu izreči očitok, značilen za obsodilno sodbo, hkrati pa se z njo storilec izogne zaporni kazni (Felc, 2011). Medtem ko nekateri strokovnjaki zagovarjajo pogojne obsodbe kot učinkovite pri preprečevanju povratka storilca v nezakonito dejavnost, drugi trdijo, da obsojenci pogojne obsodbe sploh ne jemljejo kot kazenske sankcije.

Kar pa gotovo zbudi zanimanje, ob pregledu slovenske sodne statistike, je odstotek pogojnih obsodb na slovenskih sodiščih. Lanski rezultat kazenskih postopkov, s katerim država preganja kazniva dejanja, je bil sledeč; 5 odstotkov denarnih kazni, 15 odstotkov zapornih kazni in kar 77 odstotkov pogojnih obsodb (Ministrstvo za notranje zadeve, 2011). Predvsem je moteč nizek odstotek denarnih kazni, ki skozi leta celo upada, medtem ko narašča delež pogojnih obsodb. Nič kaj boljši niso odstotki glede pravnih oseb. Če odmislimo prejšnja leta, ko je bilo obsodb pravnih oseb manj kot 10 na leto, podatki za lani kažejo, da je bila denarna kazen pravnim osebam, kjer bi bila lahko gotovo najbolj učinkovita, izrečena v zgolj 19 odstotkih. V določenih primerih so pogojne obsodbe popolnoma ustrezne, a v primerih ko je mogoče izreči denarno kazen oziroma pogojno obsodbo z povrnitvijo škode, bi bilo to možnost potrebno izkoristiti (Petrovčič, 2011).

6.5 ALTERNATIVNE OBLIKE REŠEVANJA SPOROV

Alternativne oblike reševanja sporov navajam kot možne izboljšave pravosodnega sistema, ker bi bolj razširjena uporaba le-teh vplivala na zmanjšanje sodnih zaostankov. Med alternativne oblike reševanja sporov spadata mediacija in arbitraž. Razlika med mediacijo in arbitražo je v tem, da pri arbitraži stranki postopek in izid reševanja spora prepustita arbitrom, pri mediaciji pa ves čas ohranita nadzor nad postopkom (Menkel-Meadow, 2001, str. 598). Mediacijo so na področju gospodarskih sporov začeli spodbujati v letu 2003. Za arbitražo pa so primerni spori višjih vrednosti, ko stranke želijo hitro in diskretno rešitev.

SKLEP

Povezava med pravno in ekonomsko vedo se je začela uveljavljati že okoli leta 1960, od takrat dalje ta vez postaja čedalje močnejša in to dopolnjevanje se mora še dodatno okrepiti v prihodnosti. Medtem ko ekonomisti gledamo na kazenske sankcije kot na ceno ravnanja posameznika, ki ni v interesu države, pravniki sankcije vidijo predvsem kot metode zastraševanja in preprečevanja kaznivih dejanj. Seveda pa sankcije, kot poudarja ekonomski koncept, same po sebi ne učinkujejo preventivno, če hkrati ne povečamo tudi verjetnosti odkritja in primerne kaznovanja storilca.

Trenutno stanje v slovenskem gospodarstvu, zaradi številnih stečajev, poslovnih goljufij, oškodovanj upnikov in izrab položajev ni ravno v zavidljivem položaju. Drži, da so ti dogodki sovpadali z pojavom gospodarske krize, vendar je očitno, da je kriza samo odkrila kar bi morda ob običajnem poteku gospodarskega ciklusa vsaj delno ostalo neodkrito. Toda, to še ne pomeni, da so taka dejanja pravilna in upravičena. Gospodarski kriminal ima negativne posledice za celotno družbo, a se mu posamezniki ne posvečamo toliko kot klasičnemu kriminalu, ker smo mnenja, da ne ogroža našega obstoja neposredno. Takemu odnosu družbe smo bili priča, dokler niso zaradi nezakonitega ravnanja začela propadati podjetja, zaposleni izgubljati svojih virov dohodka, storilci pa posledic skorajda niso občutili. Danes pa lahko opazimo neposredno usmerjenost državljanov tako proti gospodarstvenikom kot tudi proti pravosodnemu sistemu. Ob podrobnejšem pregledu sodne statistike, se lahko s takim razmišljanjem do neke mere poistovetimo.

Zdi se, da je interes storilcev kaznivih dejanj pomembnejši od interesov javnosti. Javnost želi da storilci odgovarjajo za storjeno, medtem ko sodišča za pospešitev postopkov in zaradi izogibanja neskončnemu številu pritožb, kot po tekočem traku izrekajo pogojne obsodbe. Drži, da sodišča iz leta v leto zmanjšujejo število sodnih zaostankov, toda za kakšno ceno? Včasih je ena pravilna odločitev boljša od konstantnega pogojnega veselja.

Slovenski pravosodni sistem je potreben sprememb in prenovitve. Prvi in najpomembnejši korak k izboljšanju je povečanje znanja in posledično tudi zmožnosti vseh udeleženi in s tem povečanja verjetnosti odkritja in kaznovanja. Le tako lahko pričakujemo pozitivne, jedrnat, učinkovite in predvsem vidne spremembe, ki jih bodo občutili in zaznali tudi običajni ljudje.

LITERATURA IN VIRI

1. Beccaria, C. (2002). *O zločinih in kaznih*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
2. Berden, A. (1997). Zakonodaja, sodstvo in pravna zavest. *Prispevek na konferenci. Dnevi slovenskih pravnikov* (str. 770-787). Portorož: od 23. do 25. oktobra 1997.
3. Cerar, M. (2006, 5. junij). Pravni občutek (2. Del). *Ius-Info*. Najdeno 18. Julija 2011 na spletni strani <http://www.ius-software.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?id=10106>
4. Cooter R. & Ulen T. (2005). *Ekonomska analiza prava*. Ljubljana: Časnik Finance.
5. Cooter, R. (1984). *Prices and sanctions*. Boalt Hall: UC Berkely.
6. Deisinger, M. (2006). *Odgovornost pravnih oseb za kazniva dejanja* (doktorska disertacija). Ljubljana: Pravna fakulteta.
7. Felc, M. (22. Februar 2010). Luknjasta pogojna obsodba. *Delo*. Najdeno 8. avgusta 2011 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/clanek/99866>
8. Holmes, W. O. (1993). *The common law*. Boston: Little, Brown & Co.
9. Kazenski zakonik RS (KZ-1). *Uradni list RS*, št. 55/2008 (66/2008 popr.), 39/2009, 55/2009 *Odl.US*: U-I-73/09-19, 56/2011.
10. Kobler, G. (2003). *Pravosodni sistem*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS.
11. Kornhauser, A. L. (1999). *Judicial administration and organization*. Encyclopedia of law an economics.
12. Kovač M. & Zajc K. (2011). Kaj motivira sodnike? *Podjetje in delo*, 5/2011.
13. Marjetič, D. (2002). *Gospodarski kriminal in preprečevalna vloga računovodstva in revizije* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
14. Menkel-Meadow, C. (2001). *MEDIATION: Theory, policy an practice*. Dartmouth.
15. Ministrstvo za pravosodje (2006). *Modernizacija pravosodnega sistema RS*. Projekt medinstitucionalnega sodelovanja, Ljubljana: Ministrstvo za pravosodje.
16. Ministrstvo za pravosodje (2011). Cilji Ministrstva za pravosodje v letu 2011. Najdeno 15. julija 2011 na spletni strani http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/cilji_in_naloge
17. Ministrstvo za pravosodje (2011). Sodna statistika 2010. Najdeno 8. avgusta 2011 na spletni strani http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/110327_BILTEN_SS_2010-12.pdf

18. Murn, M. (2010). Gospodarski kriminal – najodmevnejši primeri v Sloveniji. Najdeno 18. julija 2011 na spletni strani http://www.siol.net/slovenija/crna_kronika/2010/11/gospodarski_kriminal_sct.aspx
19. Ministrstvo za notranje zadeve (2011). Poročilo o delu policije za leto 2010. Najdeno 8. avgusta 2011 na spletni strani <http://www2.policija.si/images/stories/Statistika//LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2010.pdf>
20. Petrovčič, P. (2011). Pogojno veselje. *Mladina*. Najdeno 2. avgusta 2011 na spletni strani http://www.mladina.si/tehdnik/201130/pogojno_veselje
21. Podbevšek, B. (1993). Organizirani gospodarski kriminal in pranje denarja. *Revija policija 1* (7-18).
22. Posner, R. (1973). An Economic Approach to Legal Procedure and Judicial Administration. *2nd Journal of Legal Studies*.
23. Puharič, K. (2006). *Pravo družb in poslovno pravo*. Ljubljana: Uradni list RS.
24. Ropac, I. & Predanič, J. (2010). Tožilci nad Ivana Zidarja z novo obtožnico. *Delo*. Najdeno 18. julija 2011 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/clanek/131320>.
25. Selinšek, L. (2006). *Gospodarsko kazensko pravo*. Ljubljana: GV Založba.
26. Statistični urad RS (2011). Statistični letopis RS 2010. Najdeno 29.6.2011 na spletni strani <http://www.stat.si/letopis/2010/MP/11-10.pdf>
27. Sutherland, H. (1983). *White collar crime*, (The uncut version). New Haven in London: Yale University Press.
28. Svetek, S. (2003). Kriminaliteta in kriminalistično delo v letu 2002. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 54 (2), 115-124.
29. Tekavec, V. & Cvetek, O. (2010). Tožilci z obtožnico nad menedžerske prevzeme. *Delo*. Najdeno 18. julij 2011 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/novice/kronika/tozilci-z-obtoznico-nad-menedzerske-prevzeme.html>
30. Ustava RS. *Uradni list RS* št. 331/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 68/2006.
31. Varanelli (2005). Dolžnikov gospodarski kriminal. *Pravna praksa*, 24 (21-22), Priloga 4.
32. Vehovar, U. (2004). *Strategija razvoja Slovenije – izzivi prihodnosti 2004-2013*. Ljubljana.
33. Vrhovno sodišče RS (2010). Katalog informacij javnega značaja za slovensko sodstvo. Najdeno 3. julija 2011 na spletni strani http://www.sodisce.si/mma_bin.php?static_id=20110121103115

34. Vrhovno sodišče RS (2011). Letno poročilo Vrhovnega sodišča RS 2010. Ljubljana: Vrhovno sodišče.
35. Zajc, K. (2004). *Pravnoekonomska analiza gospodarskih družb*. Ljubljana: Pravna fakulteta.
36. Zakon o gospodarskih družbah. *Uradni list RS* št. 42/2006, 60/2006 popr., 26/2007-ZSDU-B, 33/2007-ZSReg-B, 67/2007-ZTFI (100/2007 popr.), 10/2008, 68/2008, 23/2009; *Odl. US*: U-I-268/06-35, 42/2009, 65/2009-UPB3, 83/2009 *Odl.US*: U-I-165/08-10, Up-1772/08-14, Up-379/09-8, 33/2011.
37. Zakon o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja. *Uradni list RS* št. 98/2004-UPB1, 65/2008.
38. Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji. *Uradni list RS* št. 67/1993, 74/1994 *Odl.US*, 8/1996 *Odl.US*: U-I-114/95, 25/1997-ZJSRS, 39/1997, 1/1999-ZNIDC, 52/1999, 101/2001 *Odl.US*: Up-148/01, 42/2002-ZDR, 58/2003-ZZK-1, 10/2006 *Odl.US*: U-I-253/04-11, 126/2007-ZFPPIPP.
39. Zakon o sodiščih (ZS-UPB-4). *Uradni list RS* št. 94/2007, 47/2009 *Odl.US*: U-I-54/06-32 (48/2009 popr.), 86/2010-ZJNepS.
40. Zoretič, D. (2009). *Gospodarski kriminal in institucije v boju zoper njega* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za upravo.
41. Žerjal, C. (1994). *Kriminalistika*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS.